

Muizenjacht rond de Snitser Mar

TEKST COR DE BOER
FOTO'S MARCEL VAN KAMMEN

Een dot hooi, pindakaas, droge haver-
mout, wortel- en appelsnippers en
een paar meelwormen. Dat was de
inhoud van de 210 muizenvallen die
het afgelopen weekend op scherp
stonden op de landtongen en eilanden in en
rond de Snitser Mar.

Voordat deze zomerpolders per november
onder water komen te staan, wordt de mu-
zenbevolking gepeild. Grote vraag: hoe is het
met de noordse woelmuis? De stand van dit
zoogdier is in dertien onderzoekjaren
zienderogen teruggegaan. Vorig jaar werd er
voor het eerst zelfs niet eentje gevangen,
terwijl concurrerende soorten als aardmuis
en rosse woelmuis oprukten.

„Dat we ze niet vangen hoeft nog niet te
betekenen dat de soort hier is verdwenen”,
zegt expert Nico Beemster van ecologisch
onderzoeksbureau Altenburg & Wymenga in
Feenwâlden om de moed er in te houden.
Sinds 2007 gaat hij jaarlijks op pad met coördi-
nator Sjoerd Bakker, eerder boswachter en nu
vrijwilliger bij Staatsbosbeheer. Collega's,
stagiaires en vrijwilligers helpen in ploegen
mee om de intensieve klus tot een goed einde
te brengen.

Bij het kriebelen van de vrijdagochtend start
Bakker in Goingarlip de motor van het SBB-
werkspijp Lytse Griene. Hij en Beemster
varen uit met Pieter Sjoerdsma van Staatsbos-
beheer en de stagiaires Inge Kok en Rutger
Menger, studenten diernagement en milieukunde
aan Hogeschool Van Hall Larenstein in
Leeuwarden.

De eerste vangronde is doorgaans de beste,
vertelt Bakker onderweg naar de Frijgrêzen.
„Ik ferwachtsje yn elts gefal in protte mûzen.
It is in topjier foar in protte soarten. En we ha
al frijwat aktiviteit sjoen by de fallen.”
Deze inlooppallen, waar de dieren levend
uit horen te komen, zijn dinsdags geprepara-
erd en woensdags op vaste plekken in het
gebied geplaatst. Zo konden muizen alvast de
weg naar het voer vinden. Donderdagmiddag
zijn alle vallen op scherp gezet. Nu wacht de
eerste van vijf inspectierondes, te beginnen op
de Frijgrêzen. Hier staan 20 vallen in een
rietveld en zo andere op het hooiland er-
naast.

Op de Frijgrêzen staan twee keer twintig
vallen. De eerste helft is verscholen in
een zompig rietveld. Stagiair Menger,
die een zak hooi meedraagt om de vallen
meets weer te vullen, heeft als enige geen
laarzen aangetrokken. Hij staat al gauw tot
zijn knieën in het water als hij een slootje
over het hoofd ziet.

Omdat gevangen muizen van de schrik
vaak pllassen en poepen als ze worden gene-
men en gewogen, heeft Beemster niet zijn
zandzakje vol met plasticzakjes. Van de V&D
schoolcampus 2012: „School is what you make
it”. Sjoerd Bakker heeft er eentje van H&M,
met bikini modellen. Deze tasje blijkt een

Het barst van de
muizen op de
eilanden en in de
zomerpolders bij
de Snitser Mar.
Maar de bijzonder-
ste van allemaal,
de noordse woel-
muis, laat zich
niet meer zien.
Of toch?

Een bosspitsmuis.

Een dwergmuisje op de vinger van Rutger Menger.

Archiefbeeld van de noordse woelmuis, of 'rottekop'.

Nico Beemster blaast, om het geslacht van een woelmuisje te kunnen vaststellen.

essentieel gereedschap te zijn in het veldon-
derzoek. Je kiest er de inhoud van een
muizenval in en vist er de plukken hooi uit
totdat je alleen een beestje overhoudt. De
truc is om het muisje vervolgens – pas op
dat-ie niet in een hoekje knijpt! – van buiten-
af vast te pakken en daarna de zak er af te
pellen, zodat je de muis ferm in zijn nekvel
kunt grijpen. Dan hangt-ie stil om van alle
kanten te worden bevoeld en bekeken.

De eerste muis die uit de vallen komt is
geen succesnummer. Het is een aardmuis die
onbedoeld het einde van de meetprocedures
niet levend haalt. „Dat is nou jammer”, zegt
Beemster. „Dat is van de stress, hè. Ja, dat
komt voor...”

Er zijn in het zompige rietland nog volop
muizen over, is al snel duidelijk op de
Frijgrêzen. De 20 vallen leveren 5 aard-
muizen en 11 dwergmuisjes op. Op het naast-
gelegen hooiland is de oogst magerder: 2
bosmuizen, 2 veldmuizen en 16 lege vallen.
Bij de volgende stop. De Graverij, komen uit
30 vallen 24 muises. Hier kunnen voor van-
dag twee nieuwe soorten worden bijge-
schreven: bosmuis en rosse woelmuis. Zo telt
het lekker op. Op de Grote Griene (60 val-
len, 22 muizen) meldt ook de bosspitsmuis
zich nog.

Van de noordse woelmuis geen spoor. En
dat is jammer, want dit beschiedde beestje
geldt als een bijzonderheid. Het is de enige
zoogdiersoort met een geheel eigen Neder-
landse populatie. Die is een overblijfsel van
de laatste ijstijd. De dieren bewegen mee met
het ijs. Toen dat zich tegen het einde van het
Weichselien terugtrok naar het noorden,
bleef een deel van de woelmuisen hier han-
gen om zich in de loop der eeuwen te ont-
wikkelen tot een geïsoleerde ondersoort:
Microtus oeconomicus arenicola.

Deze noordse woelmuis houdt van hoge,
grasige vegetatie. Waar hij niet van houdt is
concurrentie. Zodra aardmuis, veldmuis
en/of rosse woelmuis verschijnen, trekt de
soort zich terug in rietlanden, moerasgebied
en zomerpolders. Om natte velden geeft
de noordse woelmuis niet en zwemmen kan
hij als de beste. Zo houdt hij nog stand in De
Alde Feanen, op de Makumer Noordwaard
en op een eiland in de Fluizen. Beemster
hoopt dat de beestjes ooit het Lauwersmeer-
gebied nog eens bereiken, waar de omstan-
digheden tegenwoordig relatief gunstig zijn.

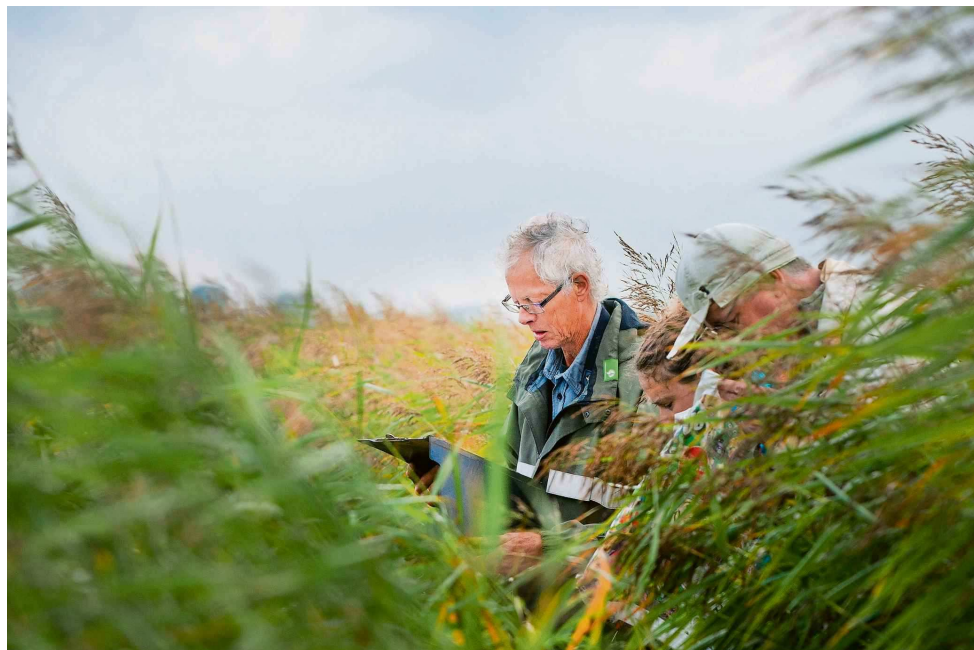
Rond de Snitser Mar is het vlammetje
bijna gedoofd. De omstandigheden
aan er achteruit door het „starre
waterpeil” in de Friese boezem, zoals Beem-
ster het noemt. „Dat is de doodsteek voor
veel natuur. Tot in de jaren vijftig kon het
peilverschil tussen zomer en winter hier
oplopen tot een meter, maar na 1968 is dat
niet meer dan 30 centimeter geweest. Met
die dynamiek verstoren ook de geleidelijke
en rietrijke overgangen tussen water en land.
Om afslag te voorkomen hebben we er bal-
salkroten met een rietrandje voor terugge-
legd, maar dat is niet hetzelfde. Daar lijdt de
noordse woelmuis onder, maar de moeras-
vogels waarschijnlijk nog veel meer.”

Bijkomend probleem voor de eilandnatuur
is de bodemdaling door diepwatering in het
omliggende gebied. Waar de zomerpol-

ders eerder de laagstgelegen gebieden waren,
liggen deze nu juist het hoogst. Dat heeft
effect op de waterhuishouding. Het schone
kwelwater dat hier eerder omhoog kwam en
bijdroeg aan een rijke natuur, zijgt nu weg
naar het omringende landbouwgebied. Beem-
ster: „Zonder kwel en overstromingsdynamie-
k is de ziel uit het systeem. Dan kun je niet
verwachten dat alles hetzelfde blijft.”
Wat te doen? Beemster zou het liefst de
waterpeildynamiek weer een kans geven.
Zolang dat er niet inzit, kan met een aange-
past beheer best iets worden gewonnen.
Houd de begroeiing op de droge oeveren waar
mogelijk kort. Daarmee ontmoedig je de
aardmuis die graag in de oude rietruigte zit.
Dieper in de zomerpolderjes kunnen juist de
nattere gedeelten extensiever worden be-
heerd door er niet te maaien.
In het muizencafé heeft ieder zijn eigen
rol. Sjoerd Bakker noteert, Inge Kok meet,
terwijl Rutger Menger en Pieter Sjoerdsma
zorgen dat de vallen vers hooi en voer heb-

ben en weer op scherp staan voor de volgen-
de ronde. Beemsters specialiteit is het herken-
nen van de muises. Bosspitsmuizen, dwerg-
muises en bosmuizen zijn een makkie, maar
het determineren van een woelmuis vraagt
om een kennersoog: is het een aardmuis, een
rosse woelmuis, een veldmuis of misschien
toch de noordse woelmuis?

In theorie zijn er duidelijke verschillen. De
aardmuis onderscheidt zich door zijn net
Zolang dat er niet inzit, kan met een aange-
past beheer best iets worden gewonnen.
Houd de begroeiing op de droge oeveren waar
mogelijk kort. Daarmee ontmoedig je de
aardmuis die graag in de oude rietruigte zit.
Dieper in de zomerpolderjes kunnen juist de
nattere gedeelten extensiever worden be-
heerd door er niet te maaien.
In het muizencafé heeft ieder zijn eigen
rol. Sjoerd Bakker noteert, Inge Kok meet,
terwijl Rutger Menger en Pieter Sjoerdsma
zorgen dat de vallen vers hooi en voer heb-

Sjoerd Bakker registreert alle gegevens van de gevangen muizen.

Inge Kok neemt de maten van een muise.

Nico Beemster weegt een aardmuis.

„**IK FERWACHTSJE
IN PROTTE MÛZEN.
IT IS IN TOPJIER
FOAR IN PROTTE
SOARTEN**”

lijk zien, waardoor er niks valt te vergelijken.
Twee: de meeste gevangen dieren zijn „sub-
adult”, waardoor alle kenmerken nog niet
duidelijk te onderscheiden zijn. Drie: een deel
is ook nog eens natgeregend, waardoor de
vacht er uitziet als een piekerige puberkuif
met gel.
En dan is er nog een vierde complicatie:
onder muizenkenners bestaat het vermoeden
dat de woelmuisjes zich zelf ook niet altijd
aan het onderscheid tussen de soorten hou-
den. Daardoor zouden hybridebeestjes ont-
staan met vervaagde kenmerken. Beemster,
voorzichtig: „Ik vermoed wel dat er zoiets aan
de hand is. Maar dat is alleen hard te maken
met DNA-onderzoek.”

Waar bos-, spits- en dwergmuizen meteen
na determinatie worden losgelaten, krijgen de
woelmuisen een uitgebreidere behandeling.
Beemster wil onder de staart kijken, om het
geslacht te bepalen. Hij keert de muises om,
brengt ze naar zijn mond en blaast de haart-
jes zachtjes opzij. Zo kan hij de afstand tussen

210 vallen, 281 muizen

De 210 inloppmuizenvallen rond de Snitser
Mar zijn dit weekend op 5 momenten gelicht.
Er zijn 281 beestjes gevangen. De vrijdagoch-
tend leverde een recordvangst op, met 108
gevangen muizen. De andere controles waren
vrijdagavond (25 dieren), zaterdagochtend
(65), zaterdagavond (28) en zondagochtend
(55). Uitgesplitst naar soorten, ging het om de
volgende aantallen:

- 89 aardmuizen
- 80 dwergmuizen
- 55 veldmuizen
- 30 bosspitsmuizen
- 15 bosmuizen
- 8 rosse woelmuisen
- 1 dwergspitsmuis
- 3 mogelijke noordelijke woelmuisen.

anus en plasgat monstren. Bij mannetjes zit
hiertussen meer ruimte.

Bij sommige beestjes zijn de geslachts-
kenmerken een stuk duidelijker. „Man-
netje – grote ballen”, meldt Beemster
dan. Of „vrouwtje – tepels” en „vrouwtje –
open vaginaatje”. Dat zijn functionele constan-
teringen die iets zeggen over de geslachtsrijp-
heid van de dieren of het feit dat ze net jon-
gen hebben geworpen. Het zijn zelfs aparte
categorieën in de tabellen die Sjoerd Bakker
steeds nauwgezet invult.
Bakkers klembord fungeert ook als onder-
zoekstafel. Beemster strekt de muis, zodat
stagiair Inge Kok met een schuifmaat de
lengte van lijf en staart kan bepalen. Vervol-
gens knipt ze met een schaar een stukje vacht
weg op de linkerzijde van de muis. Mocht het
beestje in een volgende ronde opnieuw in een
val lopen, dan is hij te herkennen als recidi-
vist.

Het laatste onderdeel van de check-up is
het wegen. Daarvoor wordt de muis in een
ziplock-zakje gestopt en aan Beemsters pesola
gehangen, waarmee het gewicht – inclusief
het zakje van 8,5 gram – tot op de tiende
gram te bepalen is. Voor de liefhebbers: de
dikste vangst van de dag is een aardmuis-
mannetje (met grote ballen) van 40,7 gram en
een lengte van 119 millimeter.

Zo levert de eerste zoekronde 108 beestjes
op, maar geen enkele noordse woelmuis.
Beemster: „Dat is toch ook wel een beetje een
teleurstelling. Toen we in 2007 begonnen
vingen we ze op alle plekken wel. Nu niks
meer. Zo snel kan het gaan.”

Is dat daarmee gedaan met de noordse
woelmuis bij de Snitser Mar? Misschien toch
niet.

Op het eiland Lytse Griene zijn vrijdag-
avond, maar geen drie subadulte beestjes uit de
vallen gehaald met een „rüge kop, in lochte
bik en lange staart”, aldus Sjoerd Bakker. Beemsters collega Marten
Sikkema determineerde de diertjes. Het zou-
den noordse woelmuisen kunnen zijn, al
maakt de aanwezigheid van aardmuizen op
dezelfde eiland dat weer een stuk minder
waarschijnlijk, benadrukt Beemster. Van een
dier zijn keutelijes meegenomen voor DNA-
onderzoek. Bakker: „Absoluit wiss binne wy
net, mar wy hâlde hoop.”